

RedList
Червоний Список
ICOM

ЕКСТРЕМНИЙ

ЧЕРВОНИЙ СПИСОК ЗАГРОЖЕНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

ЕКСТРЕННИЙ ЧЕРВОНИЙ СПИСОК **ЗАГРОЖЕНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ**

Чому був створений Червоний список для України?

Культурна спадщина України захищена національним і міжнародним законодавством. Різноманіття цієї культурної спадщини давно перебувало під загрозою ймовірного викрадення, мародерства чи незаконної торгівлі, та після широкомасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року ці ризики значно зросли.

Основна мета *Екстреного Червоного списку загроженої культурної спадщини України* – сприяти охороні культурної спадщини шляхом визначення типів об'єктів, які є найбільш загроженими.

Закликаємо представників музеїв, аукціонних домів, арт-дилерів і колекціонерів не купувати предмети, подібні до тих, що представлені в цьому Екстреному Червоному списку, без попереднього ретельного й усебічного дослідження їх походження та всієї відповідної супровідної документації. Будь-які культурні об'єкти, які можуть походити з України до та після повномасштабного вторгнення, мають підлягати детальній перевірці та запобіжним заходам перед будь-якою операцією.

ICOM публікує *Екстрений Червоний список загроженої культурної спадщини України* у співпраці з ICOM Україна та групою українських фахівців, завдяки підтримці Фонду ICOM.

Захист культурної спадщини

У світі щодня незаконно продаються, зокрема через мережу Інтернет, викрадені або отримані в результаті мародерства артефакти, що призводить до непоправної втрати спадщини значної історичної, наукової і суспільної цінності. За останні 30 років незаконна торгівля мистецтвом і старожитностями стала серйозною проблемою, що долає всі кордони, і вплив якої виходить далеко за межі втрат культурної спадщини.

З 2000 року ICOM публікує Червоні списки, в яких детально описуються категорії загрожених культурних цінностей з усього світу. Червоні списки стали важливим інструментом у боротьбі з незаконним обігом культурних цінностей. Це – практичний інструмент, що допомагає, зокрема, фахівцям у сфері культурної спадщини й мистецтва, а також працівникам правоохоронних органів ідентифікувати культурні об'єкти, які охороняються національним і міжнародним законодавством.

Появі Червоних списків передувала серія «Сто зниклих об'єктів» – публікація ICOM, де було виокремлено зниклі культурні об'єкти. Десятиліттями ICOM був у авангарді захисту спадщини від незаконного обігу, використовуючи унікальний досвід музейних професіоналів задля допомоги експертам у сфері спадщини й іншим фахівцям ідентифікувати та захищати культурну спадщину.

Якщо ви підозрюєте, що культурний об'єкт, який походить з України, може бути викраденим, був предметом мародерства або незаконного вивезення, зверніться до місцевих органів влади. Якщо вам потрібна додаткова інформація чи допомога, будь ласка, скontaktуйте з:

Міжнародна Рада Музеїв (ICOM)
15, вулиця Ласон, Париж 75012
Тел.: +33 1 47 34 05 00
E-mail: illicit-traffic@icom.museum

**Департамент культурної спадщини
Міністерства культури та інформаційної
політики України**
19, вулиця Івана Франка, Київ, 01601, Україна
Тел.: +38 (044) 272 48 08
E-mail: info@mkip.gov.ua

ЗАУВАГА

Червоний список НЕ є списком викрадених речей.

Зображені культурні цінності – це об'єкти, що перебувають на обліку в колекціях визнаних установ. Вони слугують для ілюстрації категорій культурних цінностей, які є під охороною законодавства і найбільш загрожені щодо незаконного обігу.

Основні нормативно-правові акти охорони культурної спадщини в Україні

Цей список не є вичерпним. Усі документи й нормативні акти варто тлумачити з урахуванням можливих поправок та/або імплементаційних актів.

МІЖНАРОДНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (Гаага, 14 травня 1954 року)

Набрання чинності для України 6 лютого 1957

Протокол про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (14 травня 1954)

Набрання чинності для України 6 лютого 1957

Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року (26 березня 1999)

Приєднання 30 квітня 2020

Набрання чинності для України 30 червня 2020

Конвенція про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності (ЮНЕСКО, 14 листопада 1970)

Набрання чинності для України 28 квітня 1988

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (ЮНЕСКО, 16 листопада 1972)

Набрання чинності для України 12 жовтня 1988

Конвенція про охорону підводної культурної спадщини (ЮНЕСКО, 02 листопада 2001)

Ратифікація 27 грудня 2006

Набрання чинності для України 02 січня 2009

ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута)

(Валлетта, 16 січня 1992)

Ратифікація 26 лютого 2004

Набрання чинності для України 27 серпня 2004

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.

Закон України від 21.09.1999 № 1068-XIV «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей».

Закон України від 08.06.2000 № 1805-III
«Про охорону культурної спадщини».

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III.

Закон України від 18.03.2004 № 1626-IV
«Про охорону археологічної спадщини».

Закон України від 29.06.1995 № 249/95-ВР
«Про музеї та музейну справу».

Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР
«Про бібліотеки та бібліотечну справу».

ІСОМ висловлює подяку всім музеям і закладам, які надали фотографії, представлені в Екстремому Червоному списку загроженої культурної спадщини України.

Усі установи в підписах вказані повними назвами або скороченнями. Дивіться повні назви установ та скорочення у наведеному нижче списку:

Інститут археології НАН України

Львівський музей історії релігії

Музей книги і друкарства України, Київ

Національний художній музей України (НАМУ)

Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»

Національний музей історії України, Київ (МІСТ)

Національний музей українського народного декоративного мистецтва (НМУНДМ)

Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

Національний заповідник «Давній Галич»

Археологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ)

Документи, рукописи, книги

XII – XIX ст.

Рукописи та мініатюри, рідкісні книги, інкунабули та стародруки; на папері або пергаменті; дереворит, золочення, гравіювання; рукописні та друкovanі; арабським, кириличним, грецьким, єврейським або латинським шрифтом. Окремі книги є першими друкovanими творами нової української літератури, написаними народною мовою.

Рукописи, мініатюри та рідкісні книги

1. Оршанське Євангеліє апракос, церковнослов'янська мова білоруської чи української редакції, 142 арк., XIII ст., пергамен 4°, 9,4 x 26,4 см. © НБУВ
2. Котляревський І.П. Енеїда / на малоросійськом языкѣ. 1798, 176 с. 8°, 20 x 13 см. © НБУВ
3. Пінкас «Талмуд-Тори», релігійної школи м. Копичинці, іврит, 8 арк., 1873-1889, 37 x 24 см. © НБУВ

Стародруки

4. Перше повне друкované видання Біблії церковнослов'янською мовою, папір, друк, дереворит, шкіряна палітурка, Острог, 1581 р., 2°, 32 x 20 x 10 см. © Музей книги і друкарства України
5. Патерик або Отечник Печерський, мова: церковнослов'янська, перша редакція, папір, гравюра, друк, дереворит, палітурка, друкарня Києво-Печерської лаври, Київ, 1661, 2°, 28,5 x 17,5 x 6 см. © Музей книги і друкарства України
6. Богословський текст, рукопис на папері, м. Бахчисарай, Крим, XVIII ст., 22 x 17 см. © Львівський музей історії релігії
7. Напрестольне Євангеліє, друкарня Києво-Печерської лаври, срібло, дерево, папір, тиснення, позолота, друк, гравіювання 1707 р. (металева оправа, 1658 р.), 41 x 26 x 8 см. © Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

Ікони

Ікони із зображеннями фігур (релігійне мистецтво), написані на полотні чи дереві; олія та/або темпера; золочення та/або сріблення.

8. «Святий Миколай із життєвими сюжетами» олія, темпера, позолота, сріблення на ґрунтованій липовій дошці з двох частин, рельєф, різьблення), Слобожанщина, 1680-1685 рр., 125 x 81 x 1,7 см (рама: 144 x 119 x 19 см). © НАМУ
9. «Христос Недремно Око, Христос Виноградна Лоза, Іоанн Хреститель», полотно, олія, Київська обл., 1853 р., 58 x 120 см. © НАМУ
10. «Воздвиження Чесного Хреста Господнього, Богородиця з Немовляем, Св. Миколай, Юрій-Зміборець, Розп'яття», дерево, олія, народна ікона, Буковина, кінець XIX ст., 57,2 x 97,5 см. © Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»

ЖЕНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Образотворче мистецтво

Кінець XIX – середина XX ст.

Малюнки, гравюри, картини та народне мистецтво; маслом, олівцем або аквареллю; на полотні чи папері. Українські національні школи реалізму, авангарду, соцреалізму та наївне мистецтво.

Живопис та графіка

11

12

13

14

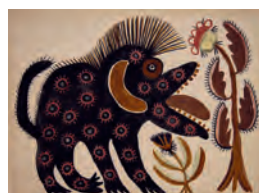
11. «На річці», полотно, олія, Микола Пимоненко, кін. XIX – поч. XX ст., 80,5 x 109 см. © NAMU

12. «Висотники», полотно, олія, Чепик Михайло, соцреалізм, 1960 р., 207 x 314 см. © НАМУ

13. «Міст. Севр.», полотно, олія, Олександра Екстер, авангард, 1912 р., 145 x 115 см. © НАМУ

14. «Ринок», чорний олівець на сірому папері, Олександр Богомазов, 1914 р., 39,9 x 30,3 см. © NAMU

15. «Чорний звір», акварель, папір, Марія Примаченко, наїв, 1936 р., 29 x 40 см. © НМУНДМ

15

Твори народного живопису поширені в центральній Україні XIX – пер. пол. XX ст.

16. «Козак-Мамай», полотно, олія, народне мистецтво, Полтавщина, XVIII ст., 86,5 x 66 см.

© Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»

17. «Портрет дівчини у вінку», полотно, олія, Панас Ярмоленко, Київщина, поч. XX ст., 68 x 67,7 см.

© Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»

16

17

Релігійні об'єкти

Культові предмети та скульптури; срібло і дерево; гравіювання, тиснення, золочення та/або сріблення.

18

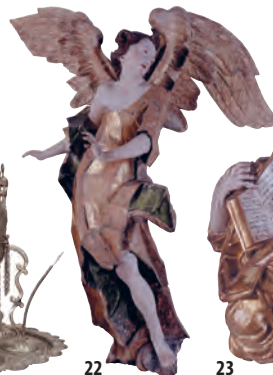

19

20

21

22

23

18. Дискос, срібло, гравіювання, карбування, позолота, Київщина, поч. XVIII ст. 8,8 x 28,8 x 20,7 см. © Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

19. Хрест напрестольний (срібло, тиснення, гравіювання), кінець XVII ст., 37,1 x 18,3 x 0,9 см. © Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

20. Хатаси [прикраси до Тори], срібло, карбування, Крим, XIX ст. © Національний заповідник «Давній Галич»

21. Курильниця [бахурниця], срібло, Крим, XVIII – XIX ст., 28 x Ø 25,3 см. © МІСТ

22. Ангел, дерево, олія, позолота, Тернопільська обл., XVIII ст., 131 x 60 x 44 см. © НАМУ

23. Євангеліст Марк, дерево, різьба, позолота, Київська обл., XVIII ст., 47 x 34 x 20 см. © НАМУ

Ужиткове мистецтво

Начиння та оздоблення, текстиль (зокрема народне мистецтво) і костюми, прикраси XIX – XX ст.

Начиння та оздоблення

24. «Ведмідь», видування, кольорове скло, м. Лубни Полтавської обл., XVIII ст., 21,2 см. © НМУНДМ
25. Ваза, фаянс, рельєф, кольорова глазур, Києво-Межигірська фаянсова фабрика, Київська обл., 1833 р., 19,5 см. © НМУНДМ
26. Кахля, глина, ангоб, полива, гравіювання, відтиск у формі, м. Косів, Івано-Франківська обл., 1849 р. 23 x 20 x 6,5 см. © Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»

24

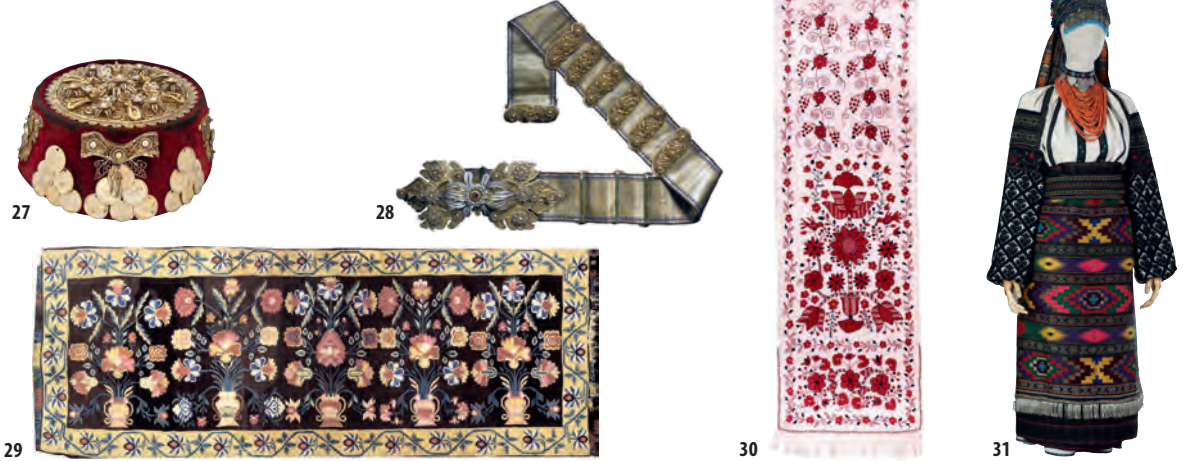

25

26

Текстиль і костюми (зокрема народне мистецтво)

27

28

27. Фес [традиційний жіночий головний убір кримських татар], Крим, остання чверть XIX – поч. XX ст., 17 x 18 см. © МІСТ

28. Іпішлі кушак (традиційний жіночий пасок кримських татар) тканина, срібло, скань, зерно, позолота, Крим, остання чверть XIX – поч. XX ст. © МІСТ

29. Килим (вовна, ручне ткацтво), Поділля 19 ст., 155 x 410 см. © НМУНДМ

Прикраси

32. Дукач [жіноча прикраса], метал позолочений, блакитна емаль, лиття, с. Вертіївка, Чернігівської обл., кін. XIX ст. 10 x 6 см. © Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»
33. Дукач [жіноча прикраса], срібло, латунь, мідь, скло, лиття, карбування, гравіювання, с. Верейківка Черкаської обл., друга половина XIX ст., 10,3 x 6,5 x 1 см x Ø 3,7 см. © Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»

30. Рушник вишитий, конопляне полотно домоткане, заповоч, Черкаська обл., кін. XIX – поч. XX ст., 285 x 44 см.

© Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»

31. Традиційне жіноче весільне вбрання, полотно, бавовна, вовна, вишивка, ткацтво, Тернопільщина, поч. XX ст.

© Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»

32

33

НумізMATика

34

35

36

37

34. Скіфський золотий перстень із пантікапейським статером, IV ст. до н.е., Ø 2 см. © МІСТ

35. Гривня [срібний зливок], чернігівського типу, XII – XIII ст., 15,1 x 4,7 см. © МІСТ

36. Златник Володимира Святославовича 972-1015 рр., 1,9 см. © МІСТ

37. Денарій срібний [дрібна монета], Київське князівство, Володимир Ольгердович, 1363-1394 рр., 0,9 см. © МІСТ

Археологічні об'єкти

Начиння та ємності, скульптури та статуєтки, зброя, коштовності та особисті речі, інструменти та приладдя; однотонні та декоровані; з теракоти, глини, кістки, бронзи, заліза чи золота; з різних цивілізацій та епох.

Начиння та ємності

38. Бінокулярна посудина, кераміка, Трипілля, V – IV тис. до н.е., 18,8 x 26,5 x 11,5 см. © МІСТ

39. Керамічний горщик, катакомбна археологічна культура, кінець III – поч. II тис. до н.е., Луганська обл., Україна, 18 x Ø макс. 21,5 см.

© Археологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка

40. Керамічна курильниця, катакомбна археологічна культура, Луганська обл., кінець III-початок II тис. до н.е., 7 x Ø макс. 17,7 см.

© Археологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Скульптури та статуєтки

41. Жіноча статуєтка, кераміка, Оселівка, IV – III тис. до н.е., 17 x 4,2 x 2,8 см. © МІСТ

42. Давньогрецька теракота, Крим, I ст. н.е., 11,6 x 8,5 x 3 см. © МІСТ

Зброя

43. Наконечники скіфських стріл IV ст. до н.е.

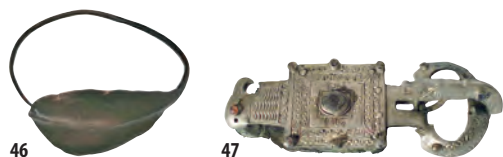
© Інститут археології НАН України

44. Залізні меч та кинджал, Черкаська обл., VII – V ст. до н.е., 40 см; 73 см. © МІСТ

45. Бронзова бойова сокира, с. Худльово, Закарпатська обл., XIV – XII ст. до н.е., 26,2 x 5,6 см. © МІСТ

Прикраси та особисті речі

46. Бронзова скронева підвіска, Київ, I пол. II тис. до н.е., 8,4 x 3,9 см. © МІСТ

47. Срібна пряжка із зображенням орла, Крим, VII ст. н.е., 19,6 см. © МІСТ

48. Золота рясна з «колтом», Київ, XII ст. н.е., 7,6 x 2,8 x 3,1 см. © МІСТ

49. Бронзове дзеркало, Роменський р-н, VII – VI ст. до н.е., 31 x 17,5 см. © МІСТ

Інструменти та приладдя

50. Кістяні псалії, елементи кінського спорядження, с. Вовківці, 7-6 ст. до н.е., бл. 16,7-19,3 см кожний. © МІСТ

51. Скіфські прикраси кінської вуздки, IV ст. до н.е., окремі елементи бл. 16 x 14 мм, 25 x 20 мм, 20 x 18 мм. © Інститут археології НАН України

52. Бронзові бляхи, Черкаська, Кіровоградська, Херсонська області, V – IV ст. до н.е., бл. 7 x 5 см кожна. © МІСТ

53. Бронзове навершя, с. Вовківці, V ст. до н.е., 28 см. © МІСТ

ICOM ТА ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Міжнародна рада музеїв (ICOM) була заснована в 1946 році з метою репрезентувати музеї та музейних фахівців у всьому світі. ICOM прагне займатися промоцією й охороною природної та культурної спадщини, теперішньої і майбутньої, матеріальної та нематеріальної. ICOM – це унікальна мережа з понад 45 000 членів у 123 країнах і територіях (2021), що активно працює в широкому спектрі дисциплін, пов'язаних із музеєм та спадщиною.

ICOM підтримує офіційні відносини з Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) і має консультативний статус при Економічній і соціальній раді ООН (ECOSOC) як експерт у боротьбі з незаконним обігом культурних товарів. ICOM також співпрацює з такими організаціями, як INTERPOL, Всесвітня митна організація (WCO) і UNIDROIT задля виконання певних своїх міжнародних громадських місій.

До основної діяльності ICOM також входить захист спадщини у разі стихійного лиха чи збройного конфлікту, що здійснюється його членами, національними та міжнародними комітетами та завдяки активній участі в Blue Shield (Блакитний Щит), членом-засновником якого ICOM є. У разі кризи ICOM може мобілізувати свою мережу експертів у сфері культурної спадщини з усього світу.

У 2013 році ICOM також створив першу Міжнародну спостережну платформу з питань незаконного обігу предметів культурного призначення (*International Observatory on Illicit Traffic in Cultural Goods*), щоб підкріпити свої дії з боротьби з незаконним обігом за допомогою бази даних ресурсів на цю тему, доступних в Інтернеті (<https://www.obs-traffic.museum/>).

Червоні списки розроблено як практичний інструмент для боротьби з незаконною торгівлею культурними об'єктами. ICOM вдячний за непохитну відданість експертам та установам які роблять великий внесок в успіх Червоних списків.

Всі Червоні списки доступні на сайті ICOM: <https://icom.museum/en/>

За щедрої підтримки:

ICOM international
council
of museums
Україна

fondation
ICOM
foundation **M** international
council
of museums

Міністерство культури та інформаційної політики України

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ICOM international
council
of museums

15, rue Lasson - 75012 Paris - France

Тел.: +33 (0)1 47 34 05 00

E-mail: illicit-traffic@icom.museum - Сайт: <https://icom.museum>